

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:22

med anledning av motioner om bilavgaser m. m.

Motionerna

I motionen 1978/79:381 av Pär Granstedt m. fl. (c) föreslås 1. att riksdagen hos regeringen hemställer om ett program för avveckling av bly i bensin som minst uppfyller vad som nu gäller i USA samt 2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till obligatorisk metanolinblandning i bensin.

I motionen 1978/79:539 av Mats Hellström m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär tilläggsdirektiv till den statliga utredningen om luftvårdsproblem på grund av bilavgaser (Jo 1977:08) med begäran om förslag till bindande gränsvärden för luftkvalitet för föroreningar från bilavgaser i enlighet med vad i motionen anförts.

I motionen 1978/79:985 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till klara gränsvärden för avgasutsläppen från bilarna, liksom bullervärden samt förslag till åtgärder hur dessa skall följas upp i praktiken.

I motionen 1978/79:993 av Einar Larsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att med instämmande som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående det primära myndighetsansvaret på bilavgasområdet.

I motionen 1978/79:1463 av Birgitta Rydén (m) hemställs 1. att riksdagen beslutar uttala sig för att övergång bör ske till blyfri bensin, 2. att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder i syfte att stimulera till en sådan övergång i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen 1978/79:1990 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandena 2–4) att riksdagen beslutar 2. att hos regeringen begära att ett åtgärdsprogram för begränsning av luftföroreningar från motorfordon i enlighet med vad som anförts i motionen skyndsamt utarbetas, 3. att hos regeringen anhålla att statens naturvårdsverk blir ansvarig myndighet för samordningen av åtgärderna på bilavgasområdet, 4. att hos regeringen begära att tidpunkten för övergång till helt blyfri bensin fastställs.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet motioner som berör dels bilavgasproblemen från hälso- och miljösynpunkt, dels vissa organisatoriska frågor beträffande myndighetsansvaret på bilavgasområdet.

Bilavgaser som hälso- och miljöproblem. I förevarande motioner påpekas att bilavgaserna är ett av de svåraste miljöproblemen i våra storstäder och att vissa undersökningar visat oacceptabelt höga halter av bly och andra farliga ämnen, t. ex. benspyren, i luften. I motionen 1990 upprepas ett vid föregående riksmöte framfört krav på ett åtgärdsprogram mot luftföroreningarna från motorfordon. Detta skulle innefatta bl. a. ökad kontroll av att nu gällande avgasbestämmelser efterlevs, införande av gränsvärden för föroreningar i utomhusluften, trafikplanering, förbättrad kollektivtrafik, tidsplan för övergång till helt blyfri bensin och utveckling av miljövänliga drivmedel. Frågan om avveckling av bly i bensin och användningen av miljövänliga drivmedel, som t. ex. metanol, berörs också i motionerna 381 och 1463. I den senare motionen föreslås bl. a. vissa ekonomiska styrmedel för att främja en övergång till miljövänligare bränsle. I motionerna 539 och 985 understryks främst behovet av bindande gränsvärden för luftföroreningar av åsyftat slag.

Utskottet vill erinra om att frågan om luftföroreningar från motorfordon tidigare varit föremål för riksdagens behandling med anledning av väckta motioner (bl. a. JoU 1976/77:26 och 1978/79:14). I dessa sammanhang har utskottet framhållit att föroreningarna från fordonstrafiken är ett växande miljöproblem som kräver samordnade och kraftfulla åtgärder. Med hänvisning främst till den utredningsverksamhet som påbörjats på detta område har utskottet emellertid tidigare inte funnit anledning att förorda några särskilda riksdagsinitiativ i ämnet. När frågan senast diskuterades hösten 1978 hänvisades också till det regeringsbeslut som förra året fattades om sänkning av blyhalten i bensin från 0,40 till 0,15 gram per liter med verkan för regularbensin från den 1 januari 1980 och för premiumbensin från den 1 juli 1981.

Det förtjänar vidare framhållas att också på det kommunala planet i vissa fall aktualiserats behovet av åtgärder mot bilavgasproblemen, bl. a. på trafikplaneringens område.

De utredningar som utskottet hänvisat till är dels typbesiktningsutredningen (K 1977:02), dels bilavgaskommittén (Jo 1977:08). Den förra har till uppgift bl. a. att föreslå åtgärder som kan förbättra efterlevnaden av de bestämmelser som gäller om begränsning av avgasutsläpp från motorfordon. Bilavgaskommittén har regeringens uppdrag att göra en samlad bedömning av de olika åtgärder som på längre sikt behövs för att komma till rätta med de luftvårdsproblem som bilavgaserna utgör. Enligt direktiven bör utredningen emellertid också överväga vilka åtgärder som på kortare sikt kan förbättra luftföroreningssituationen i de större tätorterna.

Utskottet vill i sammanhanget också något beröra det av jordbruksministern den 8 februari 1979 i riksdagen lämnade svaret på en fråga (1978/79:303) om övergång till blyfri bensin. Av svaret framgår att regeringen med största allvar ser på hithörande problem och därför avser att dels pröva möjligheterna till en tidigareläggning av den beslutade sänkningen av blyhalten i bensin,

dels vidta vissa ytterligare åtgärder.

I enlighet med vad som förutskickades i nyssnämnda svar har regeringen tillsatt en särskild arbetsgrupp som bl. a. skall föreslå åtgärder för att underlätta införandet av en blyfri bensin. Representanter för jordbruks-, budget-, industri-, kommunikations- och handelsdepartementen ingår i gruppen, som skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 1 september i år. Bland arbetsgruppens huvuduppgifter ingår att överlägga med petroleumbranschen om en tidigareläggning av den beslutade sänkningen av blyhalten i bensin. En utgångspunkt för gruppens arbete skall vara att en blyfri bensin skall introduceras på den svenska marknaden inom en femårsperiod. Medlen för att inrikta bilisternas efterfrågan på sådan bensin skall studeras. Förslag skall utformas till bestämmelser om hur nya bilar skall vara konstruerade för att kunna drivas med ett blyfritt bränsle.

Vidare har regeringen genom tilläggsdirektiv till bilavgaskommittén gett denna i uppgift bl. a. att utreda vilka åtgärder som behövs för att på längre sikt möjliggöra en total övergång till blyfri bensin. I uppdraget ingår att lägga fram ett förslag till tidsplan för en fullständig avveckling av blytillsatser i motorbensin.

Utskottet har självfallet ingen erinran mot de olika åtgärder på förevarande område som enligt det nyss anförda vidtagits eller som är föremål för överväganden. Tvärtom hälsar utskottet med tillfredsställelse att regeringen ser med allvar på de hälso- och miljöproblem som fordonstrafiken orsakar. Med hänsyn till tätortstrafikens befarade hälsoeffekter särskilt på barnen och till den oro allmänheten hyser inför dessa effekter är det viktigt att problemen uppmärksammas i allt större utsträckning.

När det gäller önskemål om mera långsiktiga åtgärder kan enligt utskottets mening nu aktuella motioner i viss del anses tillgodosedda genom pågående utredningsverksamhet, särskilt inom bilavgaskommittén. Arbetet inom pågående utredningar får emellertid inte leda till att man avstår från sådana åtgärder som redan nu kan och bör vidtas. Utskottet vill för sin del understryka det angelägna i att verksamheten inriktas på att utarbeta konkreta förslag till åtgärder, syftande till en snabb förbättring av luftföroreningssituationen i de svårast drabbade tätorterna. En effektiv samordning av de olika insatser som kan ifrågakomma framstår härvid som nödvändig. Mot angivna bakgrund finner utskottet starka skäl tala för att regeringen i lämplig ordning snarast låter utarbeta ett samlat åtgärdsprogram mot bilavgasproblemen. De synpunkter som framförts i motionen 1990 bör kunna tjäna som vägledning härvidlag. Den lägesrapport som enligt vad utskottet erfarit inom kort är att vänta från bilavgaskommittén bör också kunna ge underlag för ett sådant program.

En fråga som enligt utskottets mening bör ägnas särskild uppmärksamhet är möjligheten att förbättra efterlevnaden av de krav på motorfordon i avgasreningshänseende som gäller enligt bilavgaskungörelsen. Utskottet förutsätter att bl. a. typbesiktningsutredningens verksamhet kan bidra till att

undanröja de missförhållanden som enligt vissa undersökningar föreligger i detta hänseende.

Som nämnts ovan har bilavgaskommittén uppdraget att lägga fram ett förslag till tidsplan för en fullständig avveckling av blytillsatser i motorbensin. Utskottet vill med anledning av motionerna 381 och 1990 understryka vikten av att en tidsplan snarast fastställs för att därigenom påskynda nödvändiga omläggningar i berörd industri.

Som närmare anges i det följande ansluter sig utskottet till vissa motionsförslag att statens naturvårdsverk bör bli ansvarig myndighet på bilavgasområdet. Genom ett beslut i angiven riktning bör förutsättningarna öka för samordnade och kraftfulla insatser mot bilavgasproblemen även på myndighetsnivå.

Vad utskottet anfört om behovet av åtgärder mot bilavgasens hälso- och miljöeffekter m. m. bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Härigenom får syftet med samtliga nu behandlade motioner anses tillgodosett.

Organisationsfrågan. I motionen 993 och motionen 1990, yrkandet 3, framläggs förslag beträffande det primära myndighetsansvaret på bilavgasområdet, syftande till en effektivare kontroll av att gällande avgasbestämmelser efterlevs. Motionärerna förordar att trafiksäkerhetsverkets arbetsuppgifter på nämnda område förs över till naturvårdsverket. Enligt motionen 993 skulle härmed bl. a. en säkrare bedömning kunna ske av hur resurstilldelningen bör avvägas för att tillgodose olika hälso- och miljövårdskrav.

Utskottet får erinra om att vissa fordon enligt bilavgaskungörelsen (1972:596) skall vara försedda med anordning för att begränsa föroreningar i avgaserna. I kungörelsen beskrivs vilka krav anordningen hos olika årsmodeller måste uppfylla om den skall anses godtagbar och vilket förfarande som skall ligga till grund för provningsverksamheten. Närmare föreskrifter om de prov och mätningar som avses meddelas enligt 8 § bilavgaskungörelsen av statens trafiksäkerhetsverk.

Riksdagen har år 1974 (prop. 1974:162, NU 1974:52) antagit en lag om riksprovplatser (1974:896), enligt vilken ansvaret för den officiella provningen för varje objektområde läggs på en enda riksprovplats, utsedd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Myndighet som ger anvisningar beträffande de krav som föranleder provningen kallas föreskrivande myndighet. Denna inger sina föreskrifter och anvisningar till riksprovplatsen som har att samordna provningsverksamheten.

Regeringen har med verkan fr. o. m. den 1 juli 1978 (SFS 1978:325) föreskrivit att Aktiebolaget Svensk Bilprovning med vissa undantag skall vara riksprovplats för motorfordon. Föreskrivande myndighet vid provningsverksamheten är statens trafiksäkerhetsverk när det gäller trafiksäkerhetsdetaljer och avgasutrustning.

I en framställning till regeringen den 20 mars 1978 har statens naturvårdsverk hemställt att verket blir föreskrivande myndighet i fråga om bilavgas-

kraven. Som motivering har anförts bl. a. att naturvårdsverket har det övergripande ansvaret på miljövårdsområdet och att bilavgaskraven föranletts av miljöskäl och ej trafiksäkerhetsskäl. Naturvårdsverkets framställning övervägs f. n. i regeringskansliet.

Enligt utskottets mening talar såväl principiella som praktiska skäl för att naturvårdsverkets ansvarsområde utvidgas på sätt som åsyftas. Naturvårdsverket är ju som motionärerna framhållit den myndighet som av statsmakterna anförts trots det övergripande ansvaret i fråga om värden av den yttre miljön. Under senare tid har bilavgaserna kommit att anses som ett av våra allvarligaste miljöproblem. De bestämmelser om avgasrening som tillkommit har inte föranletts av trafiksäkerhetsskäl utan syftar i första hand till att motverka de luftvårdsproblem som den moderna fordonstrafiken ger upphov till. Redan nu angivna omständigheter talar givetvis starkt till förmån för den ifrågasatta utvidgningen av verkets ansvarsområde. Tilläggas kan att naturvårdsverkets övergripande ansvar för miljövårdsfrågor bl. a. kommit till uttryck på några i nu förevarande avseende centrala områden av lagstiftningen. Enligt miljöskyddslagstiftningen har verket sålunda ansvaret för att bevaka miljövårdens intressen i frågor som gäller miljöpåverkan, bl. a. i form av buller, från fasta anläggningar, såsom vägar och trafikplanordningar. Frågan om motorbränsles sammansättning med hänsyn till hälso- och miljöeffekter handläggs enligt lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor av produktkontrollnämnden, som i administrativt hänseende är knuten till naturvårdsverket. För beredning av frågor som produktkontrollnämnden handlägger har vid naturvårdsverket inrättats en särskild produktkontrollbyrå. Av betydelse i sammanhanget är också det forsknings- och utvecklingsarbete på bilavgasområdet som bedrivs vid verkets bilavgaslaboratorium i Studsvik.

Frågan om överförande av här åsyftade arbetsuppgifter på naturvårdsverket faller i princip inom regeringens kompetensområde. Utskottet anser för sin del att synnerligen starka skäl talar för att naturvårdsverkets ansvarsområde utvidgas till att omfatta ifrågavarande arbetsuppgifter. Utskottet utgår från att regeringen prövar frågan i överensstämmelse med av utskottet framförda synpunkter och därvid bl. a. beaktar i vad mån ett beslut i angiven riktning kräver att särskilda resurser tillförs naturvårdsverket.

Vad utskottet anför med anledning av motionen 993 och motionen 1990 i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1978/79:381, 1978/79:539, 1978/79:985, 1978/1979:1463 och 1978/79:1990, yrkandena 2 och 4, anför om behovet av snara och verkkningsfulla åtgärder mot bilavgasens hälso- och miljöeffekter,
2. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med

anledning av motionerna 1978/79:993 och 1978/79:1990, yrkande 3, anført om myndighetsansvaret på bilavgasområdet.

Stockholm den 29 mars 1979

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Maj Britt Theorin (s), Bertil Jonasson (c), Sven Lindberg (s), Åke Wictorsson (s)*, Gunnar Olsson (s), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Tage Adolfsson (m), Gunnar Johansson (m)*, Rune Johnsson i Mölndal (c)*, Kerstin Anér (fp), Sven Eric Lorentzon (m) och Wivi-Anne Radesjö (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.